

СТАНОВИЩЕ

за придобиване на образователна и научна степен “доктор”
по обявена процедура на Икономически университет – Варна.

1. Обща информация

Изготвил становището: доц. д-р Иван Йорданов Петров, Икономически университет Варна, катедра „Индустириален бизнес“, област на висшето образование 3. “Социални, стопански и правни науки”, 3.8. Икономика, научна специалност 05.02.18 Икономика и управление (индустрия)

Относно: дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по докторска програма „Индустириален бизнес“ в ИУ Варна.

Основание за написване на становището: заповед №РД-06-555/02.03.2018 г. на Ректора на ИУ – Варна, изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложение на ЗРАСРБ, Правила за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ИУ Варна;

Автор на дисертационния труд: Мирослав Недков Манев.

Тема на дисертационния труд: „Ефекти от вноса на преки чуждестранни инвестиции в производството на автомобилни компоненти върху българските предприятия“.

2. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертацията е посветена на значим и недостатъчно широко третиран проблем за ефектите от вноса на преките чуждестранни инвестиции в производството на автомобилни компоненти върху българските предприятия.

В увода всички елементи на изследователската инфраструктура – предмет, обект, цел, задачи, изследователска теза, методи на изследване, ограничения са удачно формулирани, свързани и синхронизирани.

Предметът и обектът на дисертацията са точно дефинирани и разграничени, характерни с многоплановост. От една страна тя е насочена към производствените предприятия с чуждестранна собственост в Република България с основна икономическа дейност по КИД – 2008 от група С 29.3 „Производство на части и принадлежности за автомобили“. От друга, посредством оценка на ефектите, тя е насочена и към останалите предприятия от групата, както и към техните контрагенти (доставчици и клиенти).

Тезата е коректно формулирана, акцентираща, че влиянието на преките чуждестранни инвестиции върху българските предприятия може да бъде обективно измерено и оценено чрез преките и косвените ефекти, генерирани от предприятията с чуждестранна собственост в група С 29.3. С други думи, преките чуждестранни инвестиции не са задължително панацея за националната икономика, а оценката за тях трябва да се прави на основата на оценката за тяхното въздействие върху широк кръг предприятия. На основа на коректна оценка, могат да бъдат разработени съответните политики за максимизиране на ползите от вноса на преки чуждестранни инвестиции. Тезата е коректно декомпозирана на подтези.

Посочените в увода ограничения са коректни и позволяват да се даде логично обяснение защо част от изследванията са до 2014 г., а други обхващат 2016 и 2017 година.

Преценка за формата на представяне

Дисертационният труд е представен в монографична форма, написан в много добър и аргументиран научен стил, с ясни и точни съждения, логични и обосновани изводи.

Преценка за наличие на подходящи методи за изследване

В дисертацията са използвани много и разнообразни инструменти. В основата са статистически методи, коректно прилагани чрез използване на специализиран статистически софтуер. Проектирани са диференцирани анкетни проучвания, насочени към отделна група предприятия, обекти или бенефициенти на ефектите от преките чуждестранни инвестиции, проведени са интервюта, ползвана е допълнителна платена статистическа информация. Заедно с това, извършени са значителни по обем дейности по систематизиране на данни изведени от индивидуалните финансови отчети на предприятията и на тяхна основа са обобщени показатели, извеждащи преки и косвени ефекти от дейността на предприятията. Изчислявани са средни показатели, използвани са многокомпонентни измерители, определяни са изменения, генерирани са обобщаващи оценки за ефектите, доказвани са и са отхвърляни хипотези.

Изследователските методи са тясно свързани с поставените цели и задачи и са позволили тяхното реализиране. Обработен е огромен масив от информация, съчетаващ резултати от интервюта, анкетни проучвания, обобщена изведена статистическа информация и показатели от финансови отчети.

Преценка на това, доколко автореферата отразява коректно дисертацията

По моя преценка, автореферата отразява коректно съдържанието на дисертацията.

3. Преценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Дисертационният труд е интересно построен и структуриран, като въпреки необичайния му характер, структурата е особено подходяща. Направено е интересно съчетание между теоретико-методологически, аналитични и проектни части в отделните глави, което отнесено до конкретния обект и предмет на изследване изглежда доста удачно. Четирите глави на дисертацията са съразмерни и пропорционални.

В първа глава “ Теоретико-методологически аспекти на дефинирането на ефектите от преките чуждестранни инвестиции” се прави задълбочен теоретичен анализ в областта на дефиниране и измерването на преките чуждестранни инвестиции и ефектите от тях върху икономиката като цяло и отделните свързани със сектора предприятия. Изведени са различните подходи при дефиниране, включително и за статистическото измерване на преките чуждестранни инвестиции. Теоретичните анализи са коректни, обобщенията добре направени, няма самоцелни опити за спорни приноси в „разкрояване“ на някои утвърдени и универсални дефиниции, но в редица случаи определено се обогатяват използвани в науката класификации на формите и мотивите за ПЧИ и за ефектите от тях. Сполучливо са

надградени изведените чрез теоретични анализи класификации и характеристики на преките и косвени ефекти.

Втора глава „Анализ и оценка на преките чуждестранни инвестиции в България в контекста на глобализацията на автомобилната индустрия“ има смесен характер. От една страна тя има методологичен и методически характер. В нея е изведен модел и конкретен методически инструментариум за обща оценка на ПЧИ и ролята им в процеса на глобализация на световната автомобилна индустрия. Тук се обединяват два подхода – изследване на преките чуждестранни инвестиции като цяло в България от една страна, и от друга, извеждането на спецификата в развитие на световната автомобилна индустрия на основата на изнасяне на производства и дейности чрез ПЧИ в приемащи икономики и мястото на България в тези процеси. На основата на изведеният модел и инструментариум е направен изключително интересен анализ, напълно авторски в частта за оценка на ПЧИ в България и в частност за ПЧИ в автомобилостроенето ни. За изследване на световните процеси в автомобилостроенето е направено удачно съчетание на авторски разчети и ползване резултати от много международни изследвания. Принципно философията на тази глава в контекста на цялата тема е следната, за да се навлезе в дълбочина и направи изследване за ефектите от ПЧИ, първо трябва да се направи анализ на протичащите процеси в световното автомобилостроене и исторически установеното място на предприятията в България в тези процеси.

Трета глава има изцяло методологичен и методически инструментариум. В нея се извежда модела и конкретния методически инструментариум за изследване на ефектите от вноса на преки чуждестранни инвестиции върху българските предприятия от група С 29.3. Разделянето на моделите и инструментариума на тези равнища е напълно оправдано, защото така се постига висока степен на дълбочина и конкретност за ефектите. Тази част свързва първа и втора глава като база за извеждане на модела и инструментариума и е основа за по-нататъшното изследване. Тази глава има изключително авторски характер и тук са основните научни и научно-приложни приноси.

Четвърта глава „Оценка на ефектите от вноса на преки чуждестранни инвестиции и възможности за формиране на политика за максимизиране на ползите върху българските производители на автомобилни компоненти“ има отново смесен характер. Тук се анализират резултатите от проведените от автора изследвания и на тяхна основа е направен сполучлив опит за формиране на политика, която да максимизира ползите.

След цялостното запознаване с дисертацията може убедено да се направят изводи, че поставената цел и задачи са изпълнени, а основната изследователска теза напълно доказана.

4. Идентифициране и оценяване на научните и научно – приложните приноси в дисертационния труд.

Преценка на наличие на изискуемите научни и научно-приложни приноси

Като цяло дисертацията има висока научна и практико-приложна стойност. Нейните приноси са сериозни и значими, ще си позволя извода, че те са много по-големи от изискуемите и характерни за огромната маса дисертации.

Приноси от научен и научно-приложен характер.

Най-значимият според мен принос е в цялостния изведен модел и методически инструментариум за оценка на преките и косвените ефекти от преките чуждестранни инвестиции в производството на автомобилни компоненти. Той има недвусмислено авторски характер, висока степен на конкретност и е изцяло съобразен с протичащите процеси на глобализация и изнасяне на световното автомобилостроене в много приемащи икономики.

В първа глава също могат да бъдат изведени приноси в посока на обогатяване на някои научни класификации, сред които особено бих отличил „пул“ и „пуш“ подхода за класифициране на мотивите за ПЧИ. За мен, обаче, най-сериозния принос в първа глава е предложения нов подход за статистическо дефиниране на ПЧИ.

Практико-приложни приноси

Моделът и методическия инструментариум са напълно апробирани и на тяхна основа са направени пълноценни и стойностни изследвания. Тяхната практическа приложност е и в още една посока. Въпреки, че са високо специализирани, те могат да бъдат адаптирани и прилагани и в други перспективни сектори, в които България се е превърнала в притегателен център за внос на преки чуждестранни инвестиции.

5. Критични бележки и препоръки.

Въпреки направените уточнения в увода за причините основното изследване да е към 2014 г., а част от данните да са към 2016 г., процедурата за защита на дисертация определено е забавена. Ясно е, че вината за това не е само на докторанта, но и моя като научен ръководител, както и е въпрос на процедури. Въпреки това, в бъдещата дейност препоръчвам на Мирослав Манев да се опитва да ускорява работата като своевременно представя резултатите от проведените научни изследвания, защото в някои ситуации това обезсмисля тяхното публикуване.

Още нещо, в дисертацията са представени само част от резултатите от проведените изследвания, поради което препоръчвам да се популяризират чрез други публикации. Добре е някои от оценките за преки ефекти от ПЧИ да се следят на база на финансовите отчети и за следващите години, като на тази основа се направи динамичен анализ.

6. Въпроси към дисертанта.

Считам, че би било полезно да бъдат задавани въпроси, уточняващи авторските позиции и резултатите от изследвания. В този контекст ще формулирам следните 2 въпроса:

1. Защо според докторанта следва да се промени официалната статистическа дефиниция за ПЧИ и как би аргументирал своите предложения за нов подход при тяхното отчитане?

UNIVERSITY OF ECONOMICS - VARNA

Bulgaria, 9002 Varna • 77 Kniaz Boris I Blvd • Phone +359-52-643360 • Fax +359-52-643365 • www.ue-varna.bg

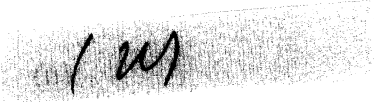
2. Как би коментирал това, че на практика предприятията с чуждестранно участие в автомобилостроенето не възлагат основните доставки на суровини и компоненти на български предприятия?

7. Заключение.

На основа на изложеното по-горе, давам положителна оценка на представения за защита дисертационен труд на тема „Ефекти от вноса на преки чуждестранни инвестиции в производството на автомобилни компоненти върху българските предприятия“ и предлагам на уважаемите членове на журито да гласуват за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионалното направление 3.8. Икономика, докторска програма „Икономика и управление“ (индустрия) на дисертанта Мирослав Недков Манев.

Гр. Варна,
04.04.2018 г.

Член на научното жури

Доц. д-р Иван Петров

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд

за придобиване на образователна и научна степен „Доктор”

по професионално направление 3.8. Икономика,

докторска програма „Индустриален бизнес“

Автор на дисертационния труд: Мирослав Недков Манев**Тема на дисертационния труд:** “Ефекти от вноса на преки чуждестранни инвестиции в производството на автомобилни компоненти върху българските предприятия“**Изготвил становището:** проф. д-р Диана Антонова Антонова, ФБМ, Русенски университет „А. Кънчев”

Дисертационният труд съдържа 248 страници. Състои се от увод, 4 глави, заключение, научноприложни и приложни приноси, допълнително 12 приложения (18 страници). Включва 40 фигури и 70 таблици.

1. Обща оценка на дисертационния труд

1.1. Актуалността на темата на дисертационния труд се определя от важността на разглеждания проблем в съвременна икономическа област – необходимостта от проследяване на преките и косвени ефекти от осъществяването на преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ) в приемащата страна чрез създаване на работни места, данъчни постъпления, трансфер на технологии, въвеждане на добри практики и иновационен мениджмънт за постигане на състояние на по-висока конкурентоспособност. В условията на динамика на пазарната среда, трансформацията на индустрията в постиндустриални структури, интегрирани на основа на знанието и мрежи за иновационно сътрудничество, изисква нов фокус при управление на тяхната икономическа ефективност. Разработената тема “Ефекти от вноса на преки чуждестранни инвестиции в производството на автомобилни компоненти върху българските предприятия“ **е значима, а чрез решаване на основните задачи, поставени в дисертационния труд, полезна за стопанското развитие на българските индустриални организации.**

1.2. Формулировка на изследователския проблем в дисертацията

В увода ясно и конкретно са формулирани целта и основните изследователски задачи. По-късно, в изложението те са изпълнени на високо научно и професионално ниво. Предметът и обектът на дисертационния труд са коректно дефинирани. Представена е основната теза на разработката. Описани са ограничителни условия по отношение на проучванията в дисертационния труд.

1.3. Използвана литература

За да обхване в достатъчна степен отразеното в специализираната литература състояние на проблема, както и теоретично-методичните въпроси, съпътстващи неговото решаване, докторантът е проучил и анализирал 207 източника, в т.ч. 33 на кирилица и 159 на латиница (от които 15 интернет сайтография). От тях 115 са издадени след 2008 год. Може да се приеме, че хармонично са представени чуждестранни и български издания по разглежданата тема. Литературата е коректно използвана и цитирана в текста на дисертацията. **Показаното от докторанта говори за високи аналитични възможности, научен капацитет и стабилна образователна основа.**

1.4. Структура на дисертацията

Дисертационният труд е правилно структуриран и с издържана логическа последователност. Всичко се подчинява на целта, изследователският проблем да се решава обстойно и в детайлизиран вид. Търсени са съответствия и аналогии, многократно онагледявани с таблици, графики и фигури, което до голяма степен прави разработката богато илюстративна и систематизирана.

В глава първа е извършен критичен анализ на теориите и проблемите, отразяващи влиянието на ПЧИ върху приемащите икономики. Направен е извод, че предприятията, които извършват интернационализация на дейността си чрез ПЧИ се превръщат в транснационални корпорации. Обхванати са проблеми, определящи ролята на ПЧИ върху производителността на труда, генерирането на заетост, брутната добавена стойност и експорта като фактори за икономически просперитет. Разгледани са разнообразните форми и мотиви за осъществяване на ПЧИ, от които зависи в голяма степен и влиянието, което те оказват върху приемащите икономики. Изведен е методически подход за изследване цялостното влияние на ПЧИ върху местните предприятия чрез измерване на реализираните преки и косвени ефекти. Оценени са косвените ефекти от влиянието на разглежданите инвестиции върху пряко или косвено свързани местни фирми чрез пренос на технологии, знания, практики и изисквания за съвместна работа.

Посочените научни изследвания и теоретични анализи, докторантът е насочил към изпълнение на задачите, които си е поставил с разработването на дисертационния труд. **Той използва методи за емпирично изследване, които включват количествени (за обработване на вторична информация и анкетно проучване за събиране на първична информация) и качествени (експертни оценки).** По този начин са доказани теоретичните и методическите разработки чрез експертна информация от стопанската практика. Направените

изводи са използвани за формулиране на задачите пред дисертационния труд, от които три са с научно-приложен и три с приложен характер.

В глава втора са представени модел и методически инструментариум за обща оценка на ПЧИ в България и участието им в процеса на глобализация на автомобилната индустрия. Изведени са специфичните особености и връзки в световната автомобилна индустрия (2008 – 2014 г.) и е формирана методика за изследване на ефектите в България, от които са построени работни хипотези и очаквания.

Анализът и теоретико-методологическите обобщения са компетентни и комплексни. **С това докторантът е показал достатъчна осведоменост и задълбочени познания по разглежданата тематика. Поставил е основа за собствени методически разработки** и доказателствени практически изследвания.

В глава трета е представен концептуален модел на изследването чрез поэтапно доразвиване и конкретизация на модела от глава втора и задълбочаване на изследването за ПЧИ в автомобилостроенето в посока измерване и отчитане на произтичащите от тях ефекти. Обоснован е изборът на инструментариум за изследване ефектите от вноса на ПЧИ върху българските предприятия от група С 29.3. „Производство на части и принадлежности за автомобили.“ Чрез предложената методика се извършва оценяване на най-значимите канали за влияние на ПЧИ върху българските предприятия, производители на автомобилни компоненти и техните контрагенти. Приложението на подобен систематичен подход се извършва за първи път у нас.

В четвърта глава са представени резултатите от емпиричното изследване на ефектите от ПЧИ върху българските производители на автомобилни компоненти върху равнището на използваните технологии; върху развитието на персонала; върху финансовите резултати и показатели; върху опазването на околната среда и върху размера на българските доставки за нужните им суровини, материали и детайли. Чрез иконометричен анализ са определени зависимости и независими променливи, които характеризират проявленията на инвестиционната активност в изследваните предприятия. Чрез експертни оценки допълнително е уточнена степента на значимост на променливите в модела.

Постигнатото в трета и четвърта глави представлява най-важното достижение на докторанта и мога да му поставя висока оценка. То показва умения за генериране на теза и хипотези, аргументиране на доказателства и ясна логика на изложение, обобщения и изводи.

2. Основни приноси в дисертационния труд

Приносите биха могли да бъдат отнесени към следните групи:

2.1. Обогаляване, конкретизиране и прецизиране на съществуващи научни знания:

- Аргументирани са позиции на автора по отношение на теоретични аспекти на ПЧИ и са предложени варианти на класификациите за мотивите, формите и видовете ефекти чрез представяне на техните характеристики и особености като система;

- Разработен е концептуален модел и методически инструментариум за анализ и оценка на преките и косвени ефекти от ПЧИ при производството на автомобилни компоненти, който дава възможност за формулиране и доказване степента на влияние на комплекс от въздействащи фактори върху отделните проявления на инвестиционната активност; както и за установяване на връзка между нея и икономическия индустриален растеж и глобализация на световното автомобилостроене.

2.2. Приложение на съществуващи методи за решаване на конкретен проблем с формулирани изводи и препоръки за управленската практика:

- Апробиран е създаденият методически инструментариум чрез проведено обхватно и задълбочено емпирично изследване, осъществено в предприятия, обект на ПЧИ от сектор „Производство на части и принадлежности за автомобили” и техни контрагенти.

- Разкрити са корелации, които дават възможност да се оформи профил на предприятията с чуждестранна собственост в група С 29.3 и да бъдат направени аргументирани обобщения и приведени доказателства относно позитивните и негативни преки и косвени ефекти от импорта на ПЧИ, насочен към производство на автомобилни компоненти в България.

- Предложени са насоки за подобряване на конкурентоспособността на индустриалните предприятия, опериращи в група С 29.3, базирани на приложимия модел за изследване на въздействащи фактори върху инвестиционната им политика, основана на ПЧИ.

Считам, че посочените приноси са лично дело на докторанта. Те са обсъждани в разширеното научно звено – Катедра „Индустриален бизнес” при ИУ - Варна и компетентните мнения на научния ръководител и на катедрения съвет са взети предвид, като са оказали своето положително влияние върху дисертационната работа.

3. Критични бележки и въпроси

- Основният проблем в дисертационния труд – "...отчитане влиянието на ПЧИ върху българските предприятия може да бъде обективно измерено и оценено чрез разкриване на преките и косвени ефекти, произтичащи от дейността на предприятията с чуждестранна собственост в група С 29.3." и извеждането на съответни политики за максимизиране на ползите от импорта на ПЧИ за повишаване конкурентоспособността на индустриалните предприятия – остава теоретично анализиран в подраздели 1.1., 1.2. и 1.3. и доразвит в 2.1., а в методиката и при нейното апробиране, акцентът е повече върху обекта на управление ("осъществяването на ПЧИ в предприятията с чуждестранна собственост в група С 29.3."), а не върху системата за управление на този обект.

- Нямам други съществени критики към разработката. По-скоро, бих могла да препоръчам, в бъдещата си научна работа докт. Манев, да апробира, създадената от него методика и в други сектори и отрасли на икономиката за разширение на потвърдението на тезата и отчитане на спецификите при инвестиционната активност на икономическите субекти, както на отраслово, така и на национално, наднационално и глобално ниво.

- Публикационната страна на изследванията още би повишила своята качествена стойност, ако докторанът в бъдеще има съвместни трудове със своя научен ръководител и екипа от изследователи, специализирани в проблемите на ефективността на индустриалната икономика. Колективните публикации са високо оценявани от реферираните научноизследователски системи.

4. Публикации по дисертационния труд

Представени са 5 публикации по дисертационния труд – 2 статии в реферирани научни списания и 3 доклада на научни конференции. Всички те са самостоятелни. Може да се приеме, че научните трудове са достатъчни, и че в тях са изложени основни моменти на изследването.

5. Автореферат

Съществените страни на дисертационния труд са ясно открити в автореферата. При съществуващите принципни дискусии за начина на неговото оформяне, считам, че той е издържан в логиката на разработки, публикувани в научно направление „Икономика и управление“: I. Обща характеристика на дисертационния труд (Обща характеристика на дисертационния труд: актуалност на темата; предмет и обект на изследването; цели и задачи на дисертационния труд; основна изследователска теза; методология на изследването; приети ограничения в обхвата на дисертационния труд; структура); II. Основно съ-

държание на дисертационния труд; III. Справка за приносите на дисертационния труд; IV. Публикации по дисертационния труд. Може би за по-голяма яснота на изложението, могат да бъдат приети някои бележки, свързани с добавяне и тук на насоки за бъдеща изследователска работа по темата и информационното осигуряване на описаните подходи и методи в дисертационния труд.

6. Лични впечатления от докторанта

Не познавам лично докторанта. Срещали сме се на научни форуми, организирани от Асоциацията на преподавателите по икономика и управление в индустрията“. Представената работа притежава всички необходими качества на един добре разработен дисертационен труд, за който има позитивни отзиви и желаниа за приложение от действащи стопански организации.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

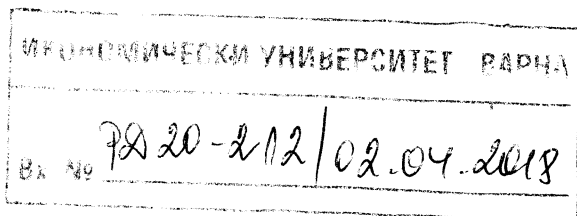
Като имам предвид актуалността на проблема, задълбочените и широко-обхватни теоретични анализи и достатъчните научноприложни и приложни приноси в дисертационния труд, които оценявам като самостоятелно творческо постижение на докторанта; правилното, в съответствие със законово-нормативната база и приключило в срок обучение, смятам, че той и процедурата отговарят на изискванията на ЗРАС, Правилника за неговото приложение и Процедурните правила на ИУ - Варна. Това ми дава основание да изразя пред почитаемото жури своята положителна оценка за труда на докт. Мирослав Недков Манев и да предлага да му бъде присъдена образователна и научна степен “ДОКТОР”.

Русе, 19.06.2018 г.

Подпис:

(проф. д-р Д. Антонова)

СТАНОВИЩЕ

От: *доц. д-р Димитър Марчев Благоев*
Катедра „Индустиален бизнес, Бизнес факултет, Университет за национално и световно стопанство, София
Научна специалност: 3.8. Икономика и управление (Иновации и инвестиции в бизнеса)

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по професионално направление 3.8. Икономика, *научна специалност* Икономика и управление (Индустиален бизнес) в Икономически университет – Варна.

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № РД-06-555/02.03.2018г. на Ректора на ИУ-Варна.

Автор на дисертационния труд: *Мирослав Недков Манев*

Тема на дисертационния труд: *„Ефекти от вноса на преки чуждестранни инвестиции в производството на автомобилни компоненти върху българските предприятия“*

1. Общо представяне дисертационния труд

Дисертационният труд, в структурно и съдържателно отношение, напълно отговаря на изискванията на чл. 27, ал.2 от Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България. Разработен е в общ обем от 248 страници, от които 222 страници текст и 26 страници използвана литература и 6 приложения с анкетни карти, инструмент на практическото изследване и част от методическата рамка на дисертационния труд.

Структуриран е в увод; четири глави; заключение, библиография - списък на използваните литературни и информационни източници, включващ 207 заглавия, от които 33 на български език, 158 на английски език и 15 интернет източника. Структурата на дисертационния труд е стройна и логична, като се отличава с последователност и обвързаност в отделните си части.

2. Преценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Темата на дисертационния труд е добре подбрана и безспорно актуална в контекста на съвременните тенденции за глобализиране и интернационализиране на бизнеса. В това направление едно такова дисертационно изследване е от полза както от теоретико-методологична, но в още по-голяма степен от практико-приложна гледна точка.

В увода е акцентирано върху актуалността на преките чуждестранни инвестиции за развитието и осигуряването на растеж на развиващите се икономики (за

каквато се определя и българската икономика), като правилно е отбелязано, че при реализиране на такъв тип инвестиции участват страни с много и в повечето случаи не покриващи се интереси. Ключов момент е синхронизирането на тези интереси и постигане на достатъчно ниво на удовлетвореност на участващите страни. Идентифицирани са „бели полета“ от научно-приложен характер, които се явяват предпоставка за избор на тема на дисертационния труд.

Добре и ясно са дефинирани обект и предмет на дисертационното изследване. От логическа и структурна гледна точка обаче, може би било по-подходящо обектът да предхожда предмета. Основната цел и декомпозицията на изследователските задачи е подходящо направено (бел. 3 и 4 задачи имат методически характер и е подходящо да бъдат обединени в „Разработване (адаптиране) на методика (методическа схема) за“).

Изследователската теза и диференциацията ѝ на конкретни подтези показва в достатъчна степен яснота в автора за структурата и съдържанието на дисертационния труд в неговия теоретико-методически и практико-приложен аспект.

Изследователският подход и конкретните методи на теоретичното, методическото и практическото изследване са посочени, като предвид широкообхватността на изследването, по отношение на неговия обект и предмет са поставени и конкретни ограничения.

От теоретична гледна точка е направена систематизация и групиране на основни теории за преките чуждестранни инвестиции, като са обособени техни специфики и отличителни характеристики. Разгледани са теоретичните възгледи на редица автори работещи в насока изследване на въпросите за ПЧИ и в това направление са търсени конкретни елементи, предпоставки за научна дискусия.

Във връзка с многоаспектността на понятието ПЧИ подобна систематизация е направена и по отношение на неговото дефиниране, в няколко направления: организационно, корпоративно, характер на капитала. Авторът не се притеснява да изказва собствено мнение и критични съображения по отношение на различните дефиниции. В един дисертационен труд това може да бъде оценено положително, когато е направено с конкретни факти и доводи, както в настоящата разработка. Систематизация и дефиниране е направено и за други ключови понятия, които се използват при разработването на дисертацията (ТНК, МНК, дъщерно предприятие и др.). В съпоставителен план са представени отличителните характеристики на ПЧИ и портфейлните инвестиции, въпреки че някои от тях (напр. времевия хоризонт) са дискуссионни.

Подходяща научна дискусия е проведена по отношение на статистическото дефиниране на ПЧИ на база на проучени редица източници изследващи и уреждащи този проблем (МСС; ЗМСП; ТЗ и др.), като са изказани определени съображения по отношение на възприетия 10% праг за разграничаване на ПЧИ от портфейлните инвестиции.

Изяснени са основните форми за осъществяване на ПЧИ с тяхната същностна характеристика и специфични отличителни особености, начин на приложение и ключови предимства.

Подробно са описани ефектите, които оказват ПЧИ върху икономиката на страната, в която се осъществяват, като същите са диференцирани по различни

класификационни критерии и в направление на двете им основни насоки на проявление: преки ефекти и косвени ефекти.

В заключение на главите са направени определени обобщения и изводи, които обаче в определена степен преповтарят направените такива в текста.

Предложена е авторска методическа схема за изследване на ПЧИ в България, като са дефинирани набор от показатели за наблюдение в динамичен порядък. Същата според мен (а и според самия автор, посочено в заключението), може да има универсална приложимост, с определена адаптация, а не е обвързана единствено с последващо изследвания сектор.

В общата методическа схема е включен анализ на бизнес средата в световен мащаб, отнасящ се до сектора на производителите на автомобилни компоненти. Там също са обособени определени направления за провеждане на анализа.

Резултатите от изследването са представени графично (за постигане на по-добра визуализация), като освен констативен характер, те имат и силно аналитична и интерпретационна насоченост.

На базата на общ и секторен преглед на динамиката на ПЧИ в последните години е определена ролята и значението на сектора обект на изследване в дисертационния труд. По този начин се постига степен на обосноваване за неговия избор и доказателство за връзката му с предмета на изследването.

Дисертационният труд е разработен на базата на проучването на богат набор от литературни и информационни източници, които разглеждат директно или индиректно въпроси по темата на дисертацията. Добро впечатление прави и може да бъде оценено положително изключително коректното цитиране на тези литературни и информационни източници от страна на докторанта. От друга страна това е доказателство за неговите способности да намира, подбира, обработва, синтезира, анализира и интерпретира богатия набор от научна и приложна информация, което от своя страна е една от целите при разработване на всеки един дисертационен труд.

Дисертационният труд се отличава със стройна, логически последователна и взаимнообвързана между отделните си части структура и съдържание на текста. Не е трудно да бъде проследена идеята на автора от увода до самото заключение.

За провеждане на практическото изследване има разработена ясна, последователна и достатъчно подробна методика. Дефинираните в нея етапи, индикатори и показатели са добре обвързани с разглежданите от теоретична гледна точка такива, в първа глава на труда. Използваният статистически и математически инструментариум е подходящо подбран. По отношение на параметрите на практическото изследване е обоснована представителността на извадката от предприятия, в които ще се провежда изследването и достоверността на резултатите, на база коректността на попълване на анкетните карти и информацията от интервютата.

Методиката на практическото изследване е разработена на базата на проучване на аналогично приложени методики при предходно реализирани подобни изследвания, както в международен аспект, така и на национално равнище. Идентифицирани са преимуществата и пропуските на тези методики и в това направление е разработена авторска такава, която ще се използва за целите на дисертационното изследване. Определен е общият концептуален модел на изследването и етапността, през която ще протича то, като същите са представени в схематичен вид.

Заключението на дисертационния труд обобщава постигнатите резултати с проведеното теоретично, методическо и емпирично изследване и прави извод за степента на решеност на заложените задачи и постигане на основната цел, стояща пред разработването на дисертацията.

Авторефератът на дисертационния труд е в обем от 45 страници. В него достоверно е възпроизведено съдържанието на дисертационния труд. Съставен е от четири части, които се отнасят до: общата характеристика, структурата и съдържанието, представяне на изложението, справката за приносите и публикациите по дисертационния труд. Изложението му в синтезиран вид представя най-важните моменти на дисертационния труд.

3. Оценка на научните и научно-приложни приноси в дисертационния труд

Посочените в автореферата четири приноса на научното изследване в дисертационния труд са коректни, като формулировката им е логична, точна и откроява теоретичната и практико-приложна страна на дисертационното изследване. Считаю, че приносните моменти в дисертацията са резултат на самостоятелната работа на автора.

В дисертационния труд се очертават някои моменти на обогатяване и допълване на съществуващо научно познание в областта на преките чуждестранни инвестиции от методичен и приложен характер.

От практико-приложна гледна точка, резултатите от проведеното изследване, тяхната систематизация и представените изводи и препоръки могат да бъдат използвани при разработване на политики и механизми за привличане на ПЧИ в страната.

Основен приносен момент от методически характер, с приложно съдържание е предлагането на цялостна методика за оценка на влиянието на ПЧИ върху фирмите от изследвания сектор на икономиката. Същата може да бъде прилагана, с определена адаптация и в други сектори на националното стопанство, а също и на макро равнище.

4. Критични бележки, препоръки и въпроси

Може да се каже, че докторант Мирослав Манев е направил съвместно и прецизно своето изследване, има добър изказ и познава богат набор от литературни източници по разглежданата тематика. Безспорните качества на разработения дисертационен труд са факт и без да се подценяват те могат да бъдат направени някои уточняващи бележки и поставени определени въпроси за научна дискусия в бъдещите научни търсения на докторанта:

1. По отношение на направеното класифициране на ефектите от ПЧИ в таблица 5, стр. 41 е възможно да се добави и един ключов критерий свързан с начина на измерване на ефекта от тези инвестиции, а именно: количествено измерими ефекти и качествено измерими ефекти;

2. Посочено е, че за целите на информационното осигуряване на практическата част на дисертационния труд се използват няколко различни (2-3) източника, в които не винаги данните съвпадат. В това направление е добре под всяка таблица или фигура с данни да бъде посочен и техният източник. За повечето таблици и фигури това е направено, но за някои (в началото) липсва съответния източник на информация;

3. На места текстът се характеризира с голяма степен на обстоятелственост (напр. II глава – анализ на състоянието на сектора в световен мащаб) и е можело да се търси и постигне по-голяма степен на целенасоченост и концентрираност;

4. Какви са основанията да се приеме, че показателите (напр. конкуренция, мобилност и др.) при определяне на индикатора „равнище на хоризонтални косвени ефекти от ПЧИ са с еднаква степен на тежест и съответно да се изчислява резултативния индикатор като средноаритметична величина? Същият въпрос е актуален и по отношение на изчисляването на други показатели включени в методическата схема за провеждане на практическото изследване (напр. „Степен на полезност на сътрудничеството“, „Обучение на служителите“, „Трансфер на продуктови технологии“ и др.)

5. Приемливо ли е разработването, конкретно за автомобилния сектор, на насърчителни мерки за привличане на ПЧИ от страна на държавата и до каква степен е подходящо да има държавна намеса в частната бизнес инициатива?

5. Заключение

Дисертационният труд на докторант **Мирослав Недков Манев** е авторско изследване на актуален научен и практико-приложен проблем. Научно-приложните приноси, съдържащи се в дисертацията, обогатяват съществуващи знания в областта на изследваната проблематика.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и вътрешните нормативни документи на ИУ-Варна за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

Посочените положителни страни на разработения дисертационен труд на тема **„Ефекти от вноса на преки чуждестранни инвестиции в производството на автомобилни компоненти върху българските предприятия“** и постигнатите резултати от дисертанта ми дават основание с пълна убеденост да гласувам с „ДА“ за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на **Мирослав Недков Манев**.

Дата: 27.03.2018г.
гр. София

Подпис:
/доц. д-р Димитър БЛАГОЕВ/